

CONFRUNTĂRI POLITICE ȘI ELECTORALE ÎN JUDEȚELE BĂNĂȚENE ÎN ANUL 1946

MIRCEA RUSNAC

„Un guvern liber ales, în oricare din aceste țări, va fi un guvern antisovietic, ceea ce eu nu pot admite”⁴¹. Astfel îi răspundea Stalin președintelui Statelor Unite, Harry Truman, cu ocazia Conferinței de la Potsdam (iulie 1945), când acesta propusese examinarea posibilității ca și în țările Europei răsăritene să aibă loc alegeri libere și corecte. Iar cu trei luni mai devreme, tot Stalin îi declarase lui Tito, aflat în vizită la Moscova: „În războiul acesta nu este la fel ca în cel trecut, ci cel care ocupă un teritoriu își impune și sistemul său social. Fiecare își impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa. Altfel nici nu poate fi”⁴².

Aceste două afirmații sunt definitorii pentru istoria de 45 de ani a jumătății răsăritene a continentului european. Între țările ocupate de trupele sovietice la finele celui de-al doilea război mondial și obligate astfel, fără a li se cere părerea, să adopte sistemul comunist, s-a aflat și România. Lovitura de stat de la 23 august 1944 a plasat România în tabăra inamicilor Germaniei naziste și a facilitat ocuparea integrală a teritoriului țării de către Armata Roșie. Duritatea acestei ocupații, care se va prelungi pe o perioadă de 14 ani, a fost resimțită dureros de populația și de economia țării. Un puternic șoc a produs noua realitate și în regiunea de sud-vest a României, în Banat, cu atât mai mult cu cât aici nu mai fusese cunoscută nici o ocupație rusească pe parcursul întregii istorii.

În Banat, trupele sovietice au pătruns în lunile septembrie—octombrie 1944, după scurte ciocniri cu unitățile Wehrmacht-ului în retragere. Deși autoritățile locale și populația le-au organizat o primire binevoitoare, în speranța unui comportament pe măsură al noilor veniți, dezamăgirile nu au întârziat să se producă. Despre pătrunderea sovieticilor în județul Caraș, unul dintre liderii din acea perioadă ai social-democrației reșitene, Georg Hromadka, avea să-și amintească: „Primele tancuri sovietice ajung la Reșița. În cadrul unei serbări de bun-venit în cinstea unor unități rusești de infanterie, se declanșează unele fricțiuni, cauzate de „eliberatori”, care inoportunează soțiile muncitorilor prezenți. Soțiile mineurilor din Steierdorf-Anina sunt siluite, trăind momente groaznice când intră rușii în localitate”⁴³. Între timp, mii de locuitori, în special de naționalitate germană, părăsiseră Banatul odată cu unitățile Wehrmacht-ului, înțelegând că viitorul lor aici devenea, datorită noii conjuncturi, mai mult decât nesigur. Același Hromadka consemna: „Familii germane din Cravița și din Steierdorf-Anina fug, lăsându-și averea vraște. Ei se alătură coloanelor de fugari alcătuite de șvabii bănățeni, care se retrag înspre nord-vest”⁴⁴. Nici în Banatul iugoslav, unde Armata Roșie pătrunsese de asemenea, situația nu era mult diferită. După datele oficiale ale regi-

mului titoist, acolo soldații sovietici comiseseră 1219 violuri, dintre care 111 violuri cu omor, și 1 204 cazuri de jaf cu vătămare⁵. Iar despre prezența acelorasi „eliberatori“ în zona Oraviței, o călugăriță anonimă, refugiată de la Iași, nota: „Rușii rămași aci în popas is mulți și-s răi (...). Toate casele din jurul nostru is pline de ei. Foiesc pe străzi. Sunt agresivi. Tot orașul e răvășit de ei. Jefuiesc pretutindeni. Năpustesc în case particulare cu revolverul întins, cerând să li se dea rachieu și spirt⁶“.

În aceste condiții, revenirea la o viață normală era imposibilă. Deși erau practic autorii loviturii de stat de la 23 august 1944 și ai noului curs al istoriei noastre, într-un moment când nu mai exista nici o altă soluție, regele Mihai și conducătorii Partidelor Național Țărănesc și Național Liberal vor constata curând că situația țării devenise îngrijorătoare. Supunând țara unui jaf de mari proporții, noii ocupanți au avut suficiente motive de a intensifica această „activitate“ în județele bănățene, cu atât mai mult cu cât acestea se numărau printre cele mai bogate. Bucurându-se până atunci de o relativă prosperitate economică și de un echilibru social-politic stabil, Banatul mai întrunea și o altă calitate, anume aceea că, fiind un mozaic etnic, lingvistic și confesional, a izbutit totuși să evite orice fel de dispută majoră pe asemenea teme. La recensământul efectuat în 1930, aici trăiau în bună înțelegere români (54,4%), germani (23,7%), maghiari (10,4%), sârbi și croați (4,3%), țigani (1,9%), cehi și slovaci (1,5%), evrei (1,2%), bulgari (1,1%), ucrainieni (0,4%), ruși (0,2%) și alte naționalități (0,9%)⁷. Noile evenimente vor marca însă profund regiunea și în ce privește aceste aspecte.

Partidele tradiționale ale țării (P.N.T., P.N.L. și P.S.D.), întrunind împreună aproape unanimitatea opțiunilor electoratului, au încercat să își reia activitatea normală, bazându-se pe repunerea în vigoare a Constituției din 1923, care asigura cadrul unei vieți politice democratice. În acest sens, la 1 septembrie 1944, Iuliu Maniu trimitea o circulară organizațiilor județene ale P.N.T., solicitându-le reluarea activității legale, pe care fuseseră nevoite să o întrerupă începând din 1938. Circulara preciza următoarele:

„1. Președinții organizațiilor județene vor proceda de îndată la întrunirea ședinței plenare a comitetelor județene și vor reintregi aceste comitete în ce privește locurile vacante prin cooptare de noi membri ai comitetelor.

2. Președinții organizațiilor locale și județene vor lua măsurile necesare pentru constatarea și verificarea membrilor vechi și pentru înscrierea de noi membri, în conformitate cu dispozițiunile statutare.

3. Comitetele locale, comunale și orașenești, comitetele de sectoare în municipii și comitetele județene vor intra imediat în funcțiune.

4. Președinții organizațiilor județene vor face pregătirile prealabile pentru convocarea congreselor județene ale Partidului Național Țărănesc.

5. Programul Partidului Național Țărănesc rămâne în ființă.

Comitetul Central Executiv al partidului va pregăti pentru congresul partidului modificările și amendamentele ce se impun.

6. Statutele Partidului Național Țărănesc rămân în ființă și sunt a se observa cu strictețe⁸.

Pe această bază, s-au reconstituit rapid, încă din septembrie 1944, și organizațiile județene Arad, Timiș-Torontal, Severin și Caraș ale P.N.T.,

care se numărau printre cele mai puternice și mai sigure ale acestui partid. Organizațiile județene aveau foruri conducătoare similare celor de la centru, adică delegație permanentă, președinte, casier, secretar, cercuri de studii și organizații auxiliare specifice, precum: de tineret, muncitori, femei, profesori, avocați, medici, militari în rezervă etc., adăugându-li-se câte un birou județean, alcătuit din președinte, vicepreședinte, secretar și casier. Existau, de asemenea, organizații ale P.N.T. de orașe, comune și sate, toate fiind subordonate organizațiilor județene. Acestea, la rândul lor, depindeau de una dintre cele două organizații regionale, a Vechiului Regat sau a Ardealului și Banatului. Președintele acesteia din urmă era Mihail Popovici, care în același timp era și vicepreședinte al partidului. Conducerea centrală a P.N.T. era exercitată de Comitetul Central Executiv și de Delegația Permanentă, având un președinte (Iuliu Maniu), doi vicepreședinți (Ion Mihalache și Mihail Popovici), trei secretari generali (Nicolae Penescu, Virgil Solomon și Ion Hudiță), iar din iulie 1946, și trei secretari generali adjuncți (Virgil Veniamin, Corneliu Coposu și Nicolae Pascu). Această structură bine pusă la punct oglindește dimensiunile partidului și puternica susținere populară de care se bucura acesta.

Printre liderii marcanti ai P.N.T. se numărau și doi bănățeni. Este vorba despre Sever Bocu (născut la Șiștarovăț în 1874), fostul organizator al legiunilor de voluntari de la Kiev din 1917 și ministru al Banatului în 1930, și despre Aurel Leucutia (născut la Călacea în 1895), fostul secretar al Consiliului Național Român din Transilvania și Banat în 1918. Președinții organizațiilor județene bănățene ale partidului erau: Sever Bocu (Timiș-Torontal), Iustin Marșieu (Arad), Emil Ghilezan (Severin) și Maxim Radovan (Caraș). Aderența lor populară în regiune era în afară de orice discuție. Nici chiar muncitorii nu dădeau curs repetatelor apeluri ale comuniștilor de a-și manifesta ostilitatea față de partidele „istorice” prin mitinguri și demonstrații. Astfel, la o ședință a organizației județene Timiș-Torontal a Frontului Național Democrat (grupând aliații P.C.R.), când comuniștii au cerut scoaterea la demonstrații de stradă a „zeci de mii de oameni”, delegații P.S.D. au ripostat că „muncitorimea s-a plictisit de demonstrații” și că „elanul de luptă al muncitorilor a scăzut”, astfel încât demonstrația nu a mai avut loc⁹. În schimb, la chemarea partidelor „istorice”, populația Timișoarei a participat la marea demonstrație promonarhică și anticomunistă din 8 noiembrie 1945, prilejuită de onomastica regelui Mihai, și desfășurată concomitent cu marea demonstrație de la București și cu cele din alte mari orașe ale țării.

Adus la putere cu sprijinul tancurilor sovietice la 6 martie 1945, guvernul procomunist al lui Petru Groza a trecut la represii imediate împotriva P.N.T. și P.N.L., considerând ca adversari deosebit de periculoși. Ele au fost cvasi-interzise până în ianuarie 1946, când în urma hotărârilor luate de Conferința de la Moscova a marilor puteri (Statele Unite, Marea Britanie și U.R.S.S.), li s-a permis din nou să activeze în vederea desfășurării unor alegeri „libere și corecte”. Despre felul cum decurgea „reorganizarea” P.N.T., va menționa mai târziu secretarul său general, Nicolae Penescu: „Noi începeam reorganizarea partidului, care fusese interzis (...) de guvernul Groza cu începere din 6 martie 1945. Aveam cadre sigure și reprezentative pentru a conduce lupta electorală.

Mihail Popovici, vicepreședinte al partidului și președinte al organizației regionale din Transilvania, supraveghea reorganizarea partidului din această regiune. Eu însumi, secretar general al partidului, făceam vizite la organizațiile județene din restul țării. Numeroși tineri veneau către noi, căci noi le ofeream un spirit democratic, progresist, decis la apărarea libertăților individuale și a independenței țării. Participând la congresele organizațiilor noastre județene, puteam informa cadrele locale ale partidului despre situația internă și internațională. Totodată, partidul era bine structurat și combativ, ceea ce le displăcea comuniștilor și începea să-i îngrijoreze până la a-i aduce la agresiuni violente (...). Bande înarmate, protejate de poliție și de unitățile militare sovietice, încercau să împiedice reuniunile noastre. Pretutindeni ei întâmpinau rezistența și reacția nu doar a partizanilor noștri, ci a populației, care alerga în sprijinul lor¹⁰.

Astfel, în primăvara anului 1946, au avut loc congrese și conferințe ale organizațiilor județene din Banat ale P.N.Ț. De asemenea, într-o campanie de conferințe, au fost abordate noile perspective ale luptei politice și a fost stabilită atitudinea pe care organizațiile județene urmau să o adopte în cadrul acestei lupte. La întrunirile menționate, participanții erau puși la curent cu problemele imediate ale țării și cu sarcinile care stăteau în fața Partidului Național Țărănesc. Vorbind la o adunare în Arad, Aurel Leucția a subliniat faptul că, în confruntarea electorală care va urma, nu mai are „importanță dacă votezi pe cutare sau cutare partid, unul mai bun sau altul mai puțin bun. Acum este vorba de ceva hotărâtor. Nu este vorba de a alege un guvern pe un an, doi sau trei, ci un regim social pentru o mie de ani”¹¹. Iar conform unei informări primite de guvern de la un agent al comuniștilor, în februarie 1946, în întrunirea de la Lugoj, Sever Bocu ar fi cerut: „Să se constituie „liste negre” ale tuturor românilor din Banat care s-au înscris, dau concursul sau simpatizează cu P.C.R. Acești români vor trebui să dispară la un moment oportun. Cu acest prilej, s-a propus ca, înainte de a se trece la măsuri împotriva celor proscrisi, să li se pună în vedere ca „în termen de 10 zile să se lepede de P.C.R. ca de satana”¹². La rândul său, Emil Ghilezan, președintele organizației județene Severin, proclama fără rețineri, la congresul acestei organizații din 31 martie 1946: „singura soluție (este) venirea la guvern a P.N.Ț.”¹³. Tot după informațiile comuniștilor, membrii partidelor de opoziție ar mai fi hotărât, în întrunirile lor, „ruperea fără cruțare a tuturor manifestelor P.C.R., oriunde s-ar afla lipite, defăimarea activității guvernului, și în special a P.C.R., pe tema lipsei de alimente, a speculei și a bursei negre; întreținerea unei atmosfere defăimătoare la adresa guvernului și a P.C.R., instituirea unor premii, care să fie înmânate în mod discret celor mai merituoși luptători împotriva guvernului dr. Petru Groza”¹⁴.

În cadrul numeroaselor întruniri ale opoziției, care se și bucurau de o participare consistentă din partea populației, erau strigate și scrise lozinci specifice, promonarhice și anticomuniste, precum: „Regele, Brătianu, Maniu“; „Maniu și Brătianu“; „Jos Groza“; „Jos Guvernul“; „Jos comuniștii“; „Vrem pâine albă, jos cartelele“ etc.¹⁵ Erau însă numeroase și momentele când agenți ai guvernului, cum am arătat, se infiltrau în rândul participanților, încercând să provoace panică și dezordine. Iată ce

transmitea șefilor săi unul dintre aceștia: „De câte ori s-a strigat „trăiască guvernul Groza“, sala a huiduit vehement și a cerut scoaterea respectivilor din sală”¹⁶.

O altă formă de luptă politică o reprezentau tipărirea și răspândirea de manifeste. În cuprinsul lor se arăta că P.N.Ț. dorea „un muncitor liber, care să nu schimbe pe patronul particular cu statul.” Partidul se declara categoric „împotriva confiscării fără despăgubire a averilor“, pentru „încurajarea elementelor distincte“, pentru „dirigismul economic“ al statului, dar acestea doar prin „încurajarea inițiativelor private, iar nu împiedicarea și desființarea lor“. Totuși, fiind un partid declarat de centru-stânga, P.N.Ț. admitea: „În măsura în care interesul economic și social o va impune, vom proceda la naționalizarea marilor întreprinderi, în care inițiativa privată lipsește, ori este insuficientă”¹⁷.

Confruntările politice erau agravate de situația economică determinată de cauzele expuse mai sus, ca și de unele abuzuri și ilegalități practice de noul regim pe cale de a se instaura. La 1 februarie 1946, prefectura județului Caraș a luat „măsuri urgente pentru raționalizarea consumului la pâine, carne și alte alimente“, distribuirea lor urmând „să se facă pe bază de cartelă“. Tot atunci se mai hotăra că primăriile orașelor județului „vor proceda urgent la constatarea persoanelor care posedă stocuri de făină sau sunt și producători. Acestora le vor retrage numai-decât cartelele de pâine”¹⁸. De altfel, hrana de bază a populației în acea vreme devenise mălaiul¹⁹.

O nouă ședință a prefecturii județului Caraș, din 28 iunie 1946, stabilea: „nu se admite nici o întrunire politică în aer liber, în târguri și căi de comunicație în județ fără aprobarea prefectului“, pretextându-se că această măsură era luată „pentru evitarea incidentelor în campania electorală“, și „să se intervină pe lângă partidele politice din gruparea guvernamentală să desemneze reprezentanți ai lor în toate comunele, care să semnaleze organelor administrative și jandarmeriei pe toți deținătorii de arme clandestine”²⁰. În același sens, la 9 iulie, inspectorul general administrativ al circumscripției a XII-a Timișoara, M. Novac, îi cerea prefectului județului Caraș, Vasile Ionescu, că „pentru punerea în lucrare“ a hotărârii privind „preîntâmpinarea incidentelor în campania electorală, veți raporta și Ministerului Afacerilor Interne Cabinet, cerând ratificarea”²¹. Acest fapt s-a și petrecut la 20 iulie, răspunsul afirmativ parvenind pe 4 septembrie.

La rândul lor, comuniștii și aliații lor din Blocul Partidelor Democratice, constituit, la 17 mai, recurgeau foarte des la mijloace violente împotriva partidelor de opoziție. La 25 iulie 1946, Comitetul Electoral Județean Caraș al B.P.D. cerea prefectului lista tuturor funcționarilor de stat din județ, pe care să fie indicat „dacă susnumiții activează pe terenul politic și, în cazul afirmativ, în favoarea cărui partid”²². La această solicitare presantă, prefectul răspundea prompt: „Noi am luat o serie de măsuri administrative contra celor pe care i-am cunoscut că activează contra democratizării acestui județ“, dar, dacă liderii B.P.D. constatau totuși „că sunt unii care nu sunt demni de a face parte dintr-un aparat de stat democratic, vă rugăm a ne comunica pentru a cerceta și lua măsurile necesare”²³.

Pe lângă aceste practici, s-a trecut în mod direct la agresarea și împrăștierea întrunirilor electorale ale opoziției. De cele mai multe ori, adunările electorale ale P.N.Ț. și P.N.L. erau împrăștiate cu strigăte de „Trăiască Stalin!“, la care nu mai putea riposta nimeni. Toate aceste lucruri îndreptăteau afirmația făcută de Nicolae Penescu: „Pretutindeni unde noi încercăm să organizăm reuniuni ale conducătorilor locali național-tărăniști, eram violent atacați. Partidul nostru era, pe bună dreptate, considerat ca adversarul numărul unu al comunismului...“²⁴.

S-a ajuns până acolo, încât în mod frecvent aveau loc devastări ale sediilor partidelor de opoziție, arestări ale membrilor acestora, bătăi, răniri și chiar asasinat. Unicul cotidian al Partidului Național Tărănesc care primise autorizație de apariție, „Dreptatea“, publica des informații despre asemenea fapte, comise la nivelul întregii țări. Nici în Banat situația nu era diferită. La 21 februarie, „Dreptatea“ relata un grav incident petrecut la Timișoara, la 22 februarie era consemnat altul la Arad, iar la 6 martie altul la Reșița (unde fusese distrusă o tipografie particulară, care avusese curajul să imprime manifeste național-tărăniște). La 10 martie un nou incident era consemnat la Arad etc. Este de la sine înțeles faptul că acestea erau numai evenimentele de o extremă gravitate, care ajungeau până la ziarul partidului.

În acele zile, cea mai tragică problemă abordată în paginile „Dreptății“ a fost agresiunea săvârșită de o bandă înarmată, formată din adepți ai guvernului, la Arad. Numărul din 22 februarie 1946, sub titlul *În plină serie de asasinate... Ororile fenediste de la Arad. Care este atitudinea guvernului?*, relata atacul produs cu câteva zile mai devreme (la 16 februarie) asupra sediului partidului Național Tărănesc din localitate. Grupul pro-guvernamental a pătruns în sediu și, după ce l-a devastat, a maltratată pe membrii partidului care se aflau acolo, în frunte cu dr. Alexe Boțioc, vicepreședintele organizației județene a P.N.Ț. Aflând despre aceste fapte, însuși președintele partidului, Iuliu Maniu, îi scria doctorului Iustin Marșieu, președintele organizației județene Arad: „Agresiunea săvârșită în contra clubului nostru și contra distinșilor noștri prieteni din Arad ne-a revoltat în cea mai mare măsură. Ea constituie nu numai un act inuman, care nesocotește toate regulile unei lupte civilizate, dar sfidează în mod evident și hotărârile de la Moscova, și angajamentele luate de guvern și de marile puteri că acele hotărâri vor fi respectate.“ Iar Aurel Leucuția îi transmitea aceluiasi Iustin Marșieu: „Adânc impresionat de barbaria nemaipomenită, te rog să comunici prietenilor noștri toată admirația mea pentru devotamentul arătat în lupta pentru triumful democrației. Asemenea metode sunt de esența dictaturilor fasciste și vom face totul pentru a le elimina din viața noastră publică“²⁵.

Un protest vehement împotriva acestor fărâdelegi a ridicat în guvern și dr. Emil Hațieganu, ministrul care reprezenta Partidul Național Tărănesc: „Cu acest prilej, consemna ziarul amintit, d-sa a înfățișat guvernului fotografiile celor maltratați, cât și declarațiile martorilor. După aceea, d. ministru Hațieganu a cerut ca agresiunea de la Arad să fie anchetată de o comisie ministerială“²⁶. Dar este de la sine înțeles faptul că guvernul Groza a refuzat să ia orice fel de măsură reparatorie în această chestiune.

Cazurile de agresiuni pomenite fiind de o extremă gravitate, au determinat și convocarea, la 23 februarie, a Biroului P.N.Ț. În comunicatul publicat se menționa: „S-au discutat agresiunile săvârșite de către elemente comuniste, sub indiferența protectoare a organelor poliției, la Arad, Timișoara, București (filatura Dacia), ale căror victime au fost nu numai membri ai partidului, dar și alți numeroși cetățeni. S-a luat, de asemenea, în cercetare toată acțiunea de terorizare a funcționarilor publici, care sunt siliți să se înscrie în partidele din F.N.D., afiliate partidului communist. În sfârșit, s-a discutat suprimarea oricărei libertăți în viața sindicală, datorită impunerii alegerii pe față a organelor de conducere sindicală.

Biroul constată că agresiunile și toate procedeele mai sus arătate fac parte dintr-un sistem cu care se urmărește, în fapt, împiedicarea manifestării politice a Partidului Național Țărănesc și suprimarea libertăților cetățenești. Această acțiune este contradictorie angajamentelor pe care guvernul și le-a luat față de cele trei mari puteri aliate și care stau la baza recunoașterii sale de către acestea. Partidul Național Țărănesc face răspunzător guvernul de toate urmările acestor acțiuni! Declară că va da cea mai deplină satisfacțiune victimelor violențelor comunistilor și organelor poliției și va pedepsi la timpul său cu cea mai mare rigoare pe cei vinovați de aceste agresiuni și ilegalități. Facem apel la toți cetățenii să reziste și să facă zid în jurul Partidului Național Țărănesc²⁷.

Dar ultimul act al dramei de la Arad abia urma să se consume. Numărul „Dreptății“ din 8 martie 1946 apărea îndoliat, cu chenar negru, anunțând moartea, la 5 martie, a doctorului Alexe Boțioc în urma maltratărilor la care fusese supus cu ocazia atacului menționat. Același număr al ziarului reproducea și un mesaj al lui Iuliu Maniu către doamna Boțioc, în care se afirma: „Cutremurat și indignat până în adâncul sufletului de tragicul sfârșit al distinsului nostru prieten, iubitul dv. soț, vă rog să primiți întreaga noastră simpatie și cele mai simțite condoleanțe pentru durerea ce v-a lovit. Revoltătoarea agresiune a sălbaticului tumult fenedist, a cărui jertfă a fost decedatul, a indignat toată lumea civilizată, și l-a consacrat de martir al libertății noastre naționale. Memoria lui va fi eternă și justiția immanentă divină va da satisfacție tuturor celor care suferă pentru umanitate și drepturile ei²⁸.

Peste alte două zile, înmormântarea acestui fruntaș bănățean al P.N.Ț. a prilejuit o importantă manifestare a dorinței populației de a se elimina asemenea fapte din viața noastră politică. Ziarul „Dreptatea“ titra pe prima pagină: *Aradul în doliu. Populația arădană a condus la locul de veci pe Dr. Alexe Boțioc, victima agresiunii fenediste. 15 000 cetățeni au urmat cortegiul. Delegațiile tuturor organizațiilor P.N.Ț. din Ardeal și Banat au adus un ultim salut defunctului.* Iar într-un alt articol, intitulat *Concluzia unei sângeroase minciuni*, apărut în același ziar, se sublinia: „Bandiți înarmați au pătruns în clubul național-țărănist din Arad, unde au asasinat pe D-rul Alexe Boțioc, în vârstă de 68 de ani, venerabil bătrân care în viața lui nici n-a fost la Atelierele Grivița, n-a fost nici ministru, nici comandant de Jandarmerie sau Poliție, n-a avut nici un amestec direct în întâmplările de acum 13 ani din Capitală. Iată unde duce calomnia ziarelor fenediste: la găsirea unor

pretexte pentru uzul criminalilor iresponsabili²⁹. O nouă mare demonstrație promonarhică și anticomunistă a fost organizată la Arad de partidele din opoziție la 10 mai, cu ocazia sărbătorii naționale a României din acel moment, când demonstrații similare au mai avut loc și la București, și în alte numeroase localități.

În luna iulie, cu ocazia unei ședințe a Delegației Permanente a Tineretului Universitar Național Țărănesc, a luat cuvântul și vicepreședintele partidului, Ion Mihalache. Cu acest prilej, el s-a referit și a luat atitudine publică, pentru prima dată în România aflată sub ocupația trupelor sovietice, împotriva masivelor deportări de populație germană, inclusiv din Banat, în Uniunea Sovietică, ce avuseseră loc în anul precedent în virtutea conceptului de „vină colectivă”. El a spus: „Populația germană reprezintă, precum am văzut, 4,40 la sută (din totalul populației, n.n.). Nu se știe precis dacă cifra rămâne exactă, în urma deportărilor făcute cu voia și fără voia ei. Înainte de război, populația germană era liniștită, pașnică, leală și bine gospodărită (...). Astfel, astăzi ni se par exagerate măsurile luate împotriva sașilor și șvabilor, care au rezistat hitlerismului, refuzând să se înscrie în Grupul Etnic German³⁰. Aceasta a fost una dintre cele mai convingătoare precizări de atitudine ale liderilor opoziției din acei ani. În privința atitudinii comuniștilor față de aceeași problemă, ea era într-un fel sintetizată, de exemplu, de secretarul județean Caraș al P.C.R., Mihai Dalea, care se adresa astfel în preziua deportărilor, transmitând cuvântul de ordine al Comitetului Central al partidului, conducătorilor antifasciști germani, întruniți la Casa Muncitorească din Reșița: „Mergeți! Cu toții. Și primii, voi veți merge. Dincolo să le spuneți apoi celorlalți: Priviți! Asta am făcut-o noi! Ceea ce am distrus, tot noi trebuie să reconstruim. Acum.”³¹.

O nouă adunare a opoziției din județul Arad, de această dată în comuna Hălmașiu, era relatată în ziarul „Dreptatea” la 27 iulie. La întrunirea țăranilor desfășurată în acea localitate au participat și doi lideri marcanți ai P.N.Ț., Aurel Leucuția și Grigore Niculescu-Buzești. Vorbind la adunare, Leucuția a spus: „Ideea comunistă, încadrată într-un stat național, poate să își aibă justificarea într-un stat mare industrial, dar țăranului român nu i se potrivește. Iată pentru ce d-voastră, în aceste alegeri, trebuie să vă dați seama că, de astădată, nu este vorba de o simplă alegere de guvern, ci este vorba de reforma care poate schimba structural viața de până acum a poporului român. Trebuie să vă gândiți dacă vreți să schimbați această rânduială cu una nouă, pe care nu o cunoașteți și pe care vă va fi greu să o răsturnați pe urmă.” În continuare, a vorbit și Niculescu-Buzești: „Partidele care nu au curajul de a-și mărturisii adevăratele lor intențiuni, cum este Partidul Comunist Român, recur la diferite mijloace pentru a înșela. Aceste mijloace trebuiesc demascate, pentru ca să ne putem da seama despre adevăratele scopuri sub care se ascund lozincile de suprafață (...). Abia după aceea, când va fi prea târziu, vor ieși la iveală adevăratele intențiuni ale Partidului Comunist Român. Să nu ne lăsăm, deci, amăgiți și să nu cădem în cursa ce ne este întinsă. Trebuie să fim cu toții convinși că partidul comunist urmărește realizarea integrală a scopurilor sale, pe care, din motive de oportunism, caută să le camufleze acum prin diferite mijloace³².

În cea de-a doua jumătate a anului 1946, campania electorală s-a desfășurat cu o intensitate neobișnuită. Pentru a putea face față din punct de vedere financiar extraordinarei ofensive lansate de partidele din B.P.D., opoziția a recurs la sprijinul unor mari unități industriale românești, care nu au simțit, dimpotrivă, nici o atracție pentru guvernul „reprezentanților clasei muncitoare”. Acest fapt a devenit și mai evident după scindarea, la 10 martie 1946, a Partidului Social Democrat între adepții participării la alegeri pe liste comune cu B.P.D. și cei ai participării pe liste separate. Ultimii, în frunte cu președintele P.S.D., Constantin Titel-Petrescu, au fondat Partidul Social Democrat Independent, care, în Banat, s-a bucurat de cel mai larg sprijin din partea muncitorilor industriali. Astfel, nu este de mirare faptul că sursele de informații ale comuniștilor au aflat că Societatea „Reșița” a acordat opoziției sume care depășeau „cu mult” sutele de milioane (desigur, în condițiile cumplitei inflații din acel an). O serioasă subvenționare a primit opoziția și de la „Nădrag-Călan”, și de la alte mari societăți industriale, încă prospere pe atunci³³. Nu mai trebuie să amintim, firește, că guvernul nu beneficia, în interiorul țării, de nici un astfel de susținător.

O altă problemă deosebit de complexă, odată cu apropierea datei alegerilor, a devenit înscrierea cetățenilor cu drept de vot în listele electorale. Prin grija guvernului și a reprezentanților săi în teritoriu, s-a recurs în mod direct la eliminarea de pe aceste liste a tuturor aderenților cunoscuți ai partidelor de opoziție (P.N.Ț., P.N.L. și P.S.D.I.). Dovada o aducea istoriografia comunistă, care publica următoarele cifre: până la 10 septembrie 1946, 80% din numărul total al membrilor P.N.Ț. nu fuseseră înscriși în listele electorale. La București situația era și mai proastă, căci nici 10% dintre ei nu se bucurau de acest „privilegiu”³⁴. Mari frământări se vor isca din această cauză și în județele bănățene.

La 28 august, în județul Caraș erau înscriși pe listele electorale 50% dintre alegătorii care se bucurau în mod legal de acest drept³⁵. Operațiunea de înscriere urma să se încheie la 15 septembrie! Cu toate acestea, prefectul Vasile Ionescu raporta cu optimism inspectorului general M. Novac: „Raportul de forță dintre Bloc și opoziție este de 60% pentru Bloc” (B.P.D., n.n.)³⁶. Nu prea impresionat, inspectorul general îi cerea la 2 septembrie: „luați măsuri de urgentarea întocmirii listelor electorale, care trebuiesc afișate în ziua de 16 septembrie a.c.”³⁷. După ce listele au fost bine „aranjate”, prefectul Ionescu raporta din nou la 16 septembrie că „procentajul înscrișilor față de îndreptățiți” era de „90—95% pe județ”³⁸.

Știri alarmante despre neregulile produse au început să circule în rândurile populației. Aflând, în aceste condiții, despre modalitatea de întocmire a listelor, organizația județeană Caraș a P.N.Ț. (sub semnăturile președintelui dr. Maxim Radovan și secretarului prof. Ilie Rusmir) trimitea prefectului la 12 septembrie 1946 o adresă cu numărul 167/1946, având următorul conținut:³⁹

„Domnule Prefect,

Fiind informați de organizațiile noastre locale, cât și de alți cetățeni ai județului nostru, că organele D-voastră subalterne din județ

au întocmit liste și registre electorale numai în creion, până la sosirea unei comisii trimise de organele B.P.D.-ului, care ar avea menirea să cenzureze aceste liste electorale, având drept scop să elimine din registrul electoral anumiți membri ai partidelor care nu fac parte din B.P.D.

Mai mult, suntem informați că această cenzură în unele comune s-a și executat.

Cum D-voastră sunteți șeful responsabil al administrației locale din acest județ, și încredințat ca prin primarii și notarii comunelor să compuneți registrele și listele electorale pentru viitoarele alegeri de deputați, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a Vă sesiza de această plângere a noastră și a lua toate măsurile de urgență ca unui alegător din județul nostru să nu fie eliminați de pe listele electorale, interzicând totodată imixtiunea B.P.D.-ului în compunerea listelor electorale.

Ținem, însă, să Vă atragem atențiunea că pentru toate abuzurile care se comit în legătură cu listele electorale, Partidul Național Țărănesc de sub șefia D-lui Iuliu Maniu înțelege să Vă facă personal răspunzător, în calitate de prefect al județului Caraș“.

Cum nu a fost emis nici un răspuns la aceste semnalări de nereguli, iar între timp, comisia trimisă de B.P.D. își îndeplinesc cu succes „misiunea“, organizația județeană Caraș a P.N.Ț. (sub semnăturile acestora) revenea, la 12 septembrie, cu o nouă adresă către prefect (cu numărul 170/1946), având conținutul următor⁴⁰:

„Domnule Prefect,

Ca urmare a adresei noastre Nr. 167/1946, avem onoarea a Vă comunica că în bună parte listele electorale din județul Caraș au fost cenzurate de organele B.P.D.-ului și au fost șterși de pe liste nu numai alegătorii trecuți pe tabloul nedemnilor, ci și alți alegători, care s-au prezentat la Primărie pentru a fi introduși în listele electorale.

În ziua de 15 (septembrie, n.n.), în câteva comune Primăriile au fost închise și n-au primit cereri de înscriere pe liste.

În ziua de 16 sept. a.c., în multe comune listele n-au fost afișate conform legii și în altele, dacă au fost afișate, n-au fost semnate de notari și primari și nici procesul verbal de afișare nu era afișat.

Vă semnalăm aceste procedee, neuzitate în moravurile noastre politice, pentru a lua măsuri în consecință și a Vă reaminti că D-voastră sunteți organul tutelar, care răspundeți singur pentru aceste ilegalități, care lovesc în legile aduse de guvern și principiile elementare democratice.“

Pe această adresă, însuși prefectul județului a notat cu propria mână: „Se va răspunde că afirmațiile din adresă nu corespund adevărului, întrucât listele electorale au fost întocmite și afișate conform dispozițiilor legale. V. Ionescu⁴¹“. Ca urmare, la 25 septembrie era expediat răspunsul oficial al prefecturii la cele două sesizări ale conducerii județene a P.N.Ț., numerele 167 și 170/1946. În cuprinsul lui se preciza⁴²:

„La adresele D-voastră Nr. 167 și 170/1946, înregistrate sub Nr. 6644/1946, avem onoare a Vă comunica următoarele:

Registrele electorale se întocmesc, în conformitate cu art. 14 din legea Nr. 560/Monitorul Oficial Nr. 161/1946/, din oficiu sau la cererea celor îndreptățiți. În consecință, primăriile — în baza art. 71 din aceeași lege — au făcut publicațiuni arătând populației că până la data de 16 Septembrie 1946 se vor întocmi listele electorale. Cum nu toată populația s-a prezentat să ceară înscrierea în listele electorale, s-a procedat la înscrierea din oficiu. La înscrierea alegătorilor în listele electorale s-au putut face erori sau omisiuni, însă toate acestea — de altfel prevăzute de lege — se pot înlătura prin aplicarea dispozițiilor art. 16 din susmenționata lege.

În orice caz, nu s-a putut comite nici o omisiune acolo unde cei interesați au cerut înscrierea în listele electorale și, dacă Dvs. aveți cunoștință despre astfel de cazuri, Vă rugăm a ni le semnala și nu a generaliza presupuse abuzuri, când ele nu s-au comis.

Copia listelor electorale a fost afișată în fiecare comună la 16 Septembrie 1946, despre care fapt populația a putut și poate lua cunoștință, iar cei interesați pot face cereri de înscriere sau contestații în termenul prevăzut de lege.

Dacă D-voastră aveți de reclamat unele cazuri concrete, Vă rugăm a face aceste reclamațiuni, însă în nici un caz nu admitem insinuări prin generalizare cu intenții de amenințare. Prefect, Vasile Ionescu.“

O nouă adresă, mult mai virulentă, sosea la prefectură la 28 septembrie. Ea era redactată de data aceasta de Octavian Furlugeanu, președintele organizației județene Caraș a Partidului Național Liberal, și aborda aceeași delicată problemă⁴³:

„Domnule Prefect,

Zvonurile ce anticipau campania de samavolnicii, patronată de oficialități, pentru falsificarea alegerilor, se concretizează zi de zi.

Atât timp cât cele auzite se reduceau la valoarea unui 'zvon' nu m-am sesizat, nădăjduind totuși că un elementar simț de etică și de prudență va face oficialitatea să se mențină în afara unor atari acțiuni compromițătoare.

Scontam cele arătate, bazându-mă pe simțul de răspundere și pe instinctul de conservare al celor ce azi reprezintă oficialitatea, iar în viitor nu vor plăti greșelile decât ca simpli particulari.

Cu regret sunt nevoit să constat că previziunile mele sunt dezmințite. Organele Dvs. subalterne, uitând că atribuțiunile lor sunt puse în slujba întregii Națiuni, s-au angajat pe panta periculoasă a mistificărilor, favorizând o minoritate.

Sfidând interesele generale și încălcând însăși legea electorală ce poartă girul actualului regim, cei vizați desfășoară o activitate ilegală și abuzivă, ocrotiți fiind de supravegherea nu numai tolerantă, dar chiar încurajatoare a oficialității.

Astfel, din diferite puncte ale județului, mi se semnalează faptul că listele electorale au fost întocmite în creion, dând astfel posibilitatea unor arbitrarie modificări.

Cazul concret al unor asemenea nereguli e de găsit de pildă în plasa Bocșa, unde notarul Manciu, dublat de agitatori ca Anțilă, Andrei

și alții, membri ai B.P.D., și-au permis să cenzureze listele electorale, ștergând cu sutele pe alegătorii membri ai partidelor de opoziție.

Astfel, de pildă, în Vermeș, Ramna, Biniș, Doclin, numărul celor șterși se cifrează la câteva sute în fiecare comună, atingând ca proporții un indice de 65—70% din numărul total al alegătorilor.

Atari procedee, în afară de discreditarea și mai desăvârșită a regimului, ce patronează aceste ilegalități, nu au putut decât să îndârjească și să producă agitații în sânul populației respective.

În clipa de față, repetatele mărturisiri de revoltă din partea populației le-am opus sfatul meu de a aștepta soluția legală a oficialității.

Țin să precizez însă, că pe viitor nu-mi pot lua răspunderea pentru faptele celor neîndreptățiți, în ipoteza că Dvs. nu veți interveni pentru curmarea acestui sistem de flagrantă încălcare a legii.

În această situație, pentru toate samavolniciile ce se comit în legătură cu listele electorale, Partidul Național Liberal, de sub președinția Domnului C. I. C. Brătianu, vă socotește pe Dvs., în calitate de Prefect și șef al administrației din acest județ, personal răspunzător.

În nădejdea că autoritatea și simțul Dvs. de răspundere vor putea din nou să înscăuneze domnia legii în locul abuzului și al bunului plac, vă rog să primiți asigurarea deosebitei mele considerațiuni.“

Vigilent, prefectul nu a dat curs acestor solicitări. Dimpotrivă, când inspectorul general administrativ de la Timișoara i-a cerut, la 11 octombrie, să-i comunice „numărul contestațiilor depuse de opoziție și câte au fost soluționate“ în privința înscrierilor pe listele electorale⁴⁴, prefectul Ionescu își făcea un titlu de glorie în a arăta cât de intransigent se manifestase. În acest scop, el răspundea a două zi, 12 octombrie⁴⁵:

„opoziția a depus	
a) pe județ	1 416
b) la Oravița	172
total	1 588 (contestații, n.n.)
au fost soluționate	
a) pe județ	171
b) la Oravița	19
total	190 (contestații, n.n.)“

Rezultă din aceste cifre că prefectura a „rezolvat“ un procentaj de 12,07% din contestațiile depuse în județ, 11,04% la Oravița și un total de 11,96% de contestații ale opoziției. Astfel, o mare parte din electoratul tradițional al vechilor partide, cunoscut de autorități prin constanța și stabilitatea sa, a fost lipsit, fără vreo justificare legală, de un drept cetățenesc elementar, acela de a alege pe reprezentanții săi în parlament. Operațiunea aceasta a cunoscut o amplasare deosebită și s-a desfășurat la nivelul întregii țări, după un plan bine pus la punct.

Pentru a face față acestui iureș greu de stăvilit, cele trei partide din opoziție (P.N.Ț., P.N.L. și P.S.D.I.) au încheiat la 21 octombrie un acord „pentru apărarea libertăților democratice“⁴⁶. Cele trei partide se angajau să se sprijine reciproc în alegeri, dar fără nici un fel de angajamente politice sau organizatorice. Acordul nu s-a materializat în vreun organism electoral comun, nu a presupus prezentarea celor trei partide pe liste unice (deși liberalii solicitaseră expres acest lucru), nu a deter-

minat nici măcar un program unic de acțiune. Fiecare dintre partidele semnatare își menținea absoluta individualitate în propaganda electorală și urma să se prezinte pe liste separate în alegeri. Pentru aceasta au insistat în mod special conducătorii Partidului Național Țărănesc, care doreau să păstreze cu orice preț individualitatea partidului lor, considerându-l suficient de puternic pentru a câștiga alegerile singur. Astfel, acordul avea mai mult o importanță morală: el simboliza deplina solidaritate a opoziției din România în lupta împotriva instaurării definitive a regimului comunist. În plus, din acel moment, toate acțiunile partidelor semnatare trebuiau să se desfășoare într-o cât mai strânsă coordonare.

Autoritățile au fost destul de surprinse la aflarea acestei vești. Nici prefectul de Caraș n-a știut cum să reacționeze în momentul când, la 6 noiembrie, în numele celor trei partide menționate, președintele organizației județene a Partidului Social Democrat Independent, Traian Mica, îi cerea: „Cu onoare Vă rugăm, binevoiți a aproba tipărirea manifestului celor trei partide de opoziție „Legământul între cele trei partide pentru apărarea libertății alegerilor“, așa cum e publicat în ziarul 'Liberalul' din 6 nov. 1946, deci trecut o dată prin cenzură”⁴⁷. După o lungă așteptare, necesară solicitării unei dispoziții exprese din partea superiorilor săi, prefectul a sfârșit prin a aproba tipărirea manifestului electoral la 11 noiembrie, deci cu opt zile înaintea datei alegerilor⁴⁸.

Bucurându-se de un sprijin larg în rândul populației, opoziția a încercat chiar să pună bazele unei rezistențe efective, constituită din grupări înarmate, care să fie gata în orice eventualitate să elibereze țara de sub dominația sovietică. Încă din 1944, în întreaga țară au început să acționeze grupări de partizani, cele mai multe fiind la început fără legătură cu partidele existente legal. Dar preferințele lor politice se îndreptau natural către partidele opoziției. Asemenea grupări începuseră să se înfiripe și în Munții Banatului, ca și în Culoarul Timiș—Cerna. Scopurile lor principale erau: lupta disperată, cu arma în mână și cu prețul vieții, împotriva uneltelor dictaturii și ale comunizării, pedepsirea aspră a foștilor lideri și criminali horthyști identificați, vinovați de săvârșirea unor atrocități antiromânești și înscriși acum în partidul comunist sau în aliata sa, Uniunea Populară Maghiară, provocarea de sabotaje etc.

Grupurile de rezistență din 1946 erau reunite în Mișcarea Națională de Rezistență (M.N.R.), al cărei fruntaș era generalul Aurel Aldea, care va fi judecat și condamnat la muncă silnică pe viață în noiembrie același an. Acesta era unul dintre principalii realizatori ai loviturii de stat de la 23 august 1944 și un apropiat al regelui Mihai: „Este semnificativ faptul că amintita organizație (M.N.R., n.n.) a luat ființă la îndemnul și cu aprobarea regelui Mihai I“, dezvăluia istoriografia comunistă⁴⁹.

În dorința de a coordona toate aceste mișcări și a le da o mai mare vigoare, conducătorii P.N.Ț. au început să le acorde mai multă atenție pe măsură ce intențiile guvernului de a falsifica alegerile și a rămâne la putere cu orice preț erau tot mai clare. Liderii opoziției nu au fost niciodată până atunci partizanii unui război civil (ca în Grecia), deoarece erau conștienți că, în condițiile ocupației sovietice, țara n-ar fi

putut să supraviețuiască. Dar contradicțiile dintre U.R.S.S., pe de o parte, și marile puteri democratice din Occident, pe de altă parte, erau tot mai numeroase și mai profunde, astfel încât nu puțini observatori pronosticau izbucnirea unui apropiat război între cele două tabere, ba chiar unii îl așteptau cu speranță. Oricum, trebuia luat în calcul și acest caz, căci situația internațională nu era nicidecum stabilă.

Ca urmare, la 7 noiembrie 1946, erau puse bazele unui Cerc Militar Profesional (C.M.P.) al Partidului Național Țărănesc, constituit inițial în vederea apărării membrilor partidului și a celorlalți cetățeni de agresiunile care se înmulțeau mereu, odată cu apropierea datei alegerilor. Organizația avea în frunte generali și alți ofițeri superiori, excluși în mod abuziv dintre cadrele active ale armatei, fiind patronată de însuși Ion Mihalache, vicepreședintele partidului. Organizația aceasta avea totodată un organ central, precum și organizații regionale în Vechiul Regat, Ardeal și Banat, organizații județene și de plasă, structură foarte asemănătoare cu aceea a P.N.Ț. Conform mărturiei lui Nicolae Penescu, acest Cerc Militar Profesional, formație militară proprie a P.N.Ț., era programat să intre în acțiune „în cazul unei răscoale contra guvernului”⁵⁰. La o adunare generală a C.M.P. din București, Mihalache spunea că acest Cerc va trebui să cuprindă „o mare parte din cadrele active ale armatei de rezervă”. În special, se cuvenea a fi atrași ofițerii tineri, pentru că ei „sunt dinamici, fizicul îi domină, ei produc mișcare, evoluție, revoluție, dezechilibru, război și chiar dezastru”⁵¹. De aceea, comuniștii, cu largul sprijin al trupelor sovietice, au trebuit să lupte din greu împotriva organizațiilor combatante ale acestui partid. Rolul lor nu va fi deloc ușor, iar istoriografia ulterioară avea în bună măsură dreptate atunci când afirma că țara era zguduită de o „vastă mișcare complotist-teroristă împotriva guvernului democrat”!

În ziua alegerilor (19 noiembrie 1946), partidele de opoziție au încercat să asigure apărarea urnelor și a electoralului și au trimis reprezentanți la numărătoarea voturilor. Acest lucru era cu atât mai evident în Banat, unde populația avea o înaltă cultură politică (participa la alegeri fără întrerupere din 1848) și spiritul democratic era mult mai evoluat decât în alte regiuni ale țării. Aproximativ aceeași situație se produsese și la alegerile din 1937, organizate de guvernul Tătărescu (acum viceprim-ministru în guvernul Groza) și de susținătorii instaurării dictaturii regale a lui Carol al II-lea, împotriva cărora se închease o alianță asemănătoare ca scop cu cea din 1946, axată atunci în principal pe P.N.Ț. și pe Garda de Fier. Despre desfășurarea alegerilor din 1937 în Banat, conducătorul legionar Horia Sima consemna ulterior următoarele: „Guvernul s-a resemnat să adopte o formulă mixtă: să lase toată libertatea alegătorilor, acolo unde opoziția era bine organizată, și să acționeze cu maximă severitate în județele în care nu era un front al opoziției puternic. În regiunea a X-a Banat, unde am supravegheat personal alegerile, ingerințele guvernului au fost aproape nule. Localurile de vot erau păzite în interior de delegații mixte ale partidelor coalizate și, afară, de masele de țărani vigilenți care au așteptat până la sfârșit, târziu în nopți, proclamarea rezultatelor. În județele amorfe, puțin structurate politic, cunoscute din toate alegerile că formează 'dota electorală' a guvernului, s-au repetat scenele familiare de falsificare a

votului popular⁵²...". Dar, cu toate acestea, atunci dictatura regală n-a putut fi instaurată prin falsificarea completă a alegerilor, ci doar prin lovitură de stat.

Spre deosebire de 1937, acum opoziția a câștigat clar în întreaga țară, astfel încât guvernul a trebuit să falsifice integral rezultatele alegerilor (la fel ca în toate celelalte țări ocupate de Armata Roșie). Procedeele utilizate au fost descrise de numeroși martori ai evenimentelor. De exemplu, în raportul anual pe 1946 al ambasadorului britanic la București, Adrian Holman (raport întocmit de Ivor Porter, un excelent cunoscător al realităților românești), se arată: „Legăturile telefonice cu provincia au fost întrerupte, pentru a-i împiedica pe cei din opoziție să obțină rezultate din teritoriu, și se pare că acestea erau atât de consecvent în favoarea opoziției, încât guvernul și-a dat repede seama că toate metodele lor ingenioase de falsificare dăduseră greș. Ca atare, în cele din urmă, au fost obligați să falsifice cifrele oficiale și să prezinte ceea ce fusese o înfrângere zdrobitoare a guvernului drept o victorie copleșitoare. Totuși, adevărul s-a aflat și era clar că guvernul pierduse nu numai în țară, în general, ci chiar în citadelele de activitate comunistă. Era evident că mulți din adepții lor înfocați se alăturaseră partidului comunist numai pentru un profit personal, dar, când venise momentul să-și exprime voința, votaseră cu opoziția. Nici chiar muncitorii feroviari, din rândurile cărora se recrutau trupele comuniste de șoc, și nici funcționarii de la Ministerul de Finanțe și Ministerul de Război nu susținuseră guvernul⁵³. Chiar în ziua publicării rezultatelor oficiale (22 noiembrie), fostul prim-ministru, generalul Constantin Sănătescu, nota în jurnalul său: „De-abia azi s-a dat rezultatul definitiv al alegerilor. Telegramele sosite în cursul zilei de 20 (noiembrie, n.n.) de la centrele de votare erau dezastruoase pentru guvern, care intrase în panică. S-a luat atunci hotărârea 'eroică', din îndemnul rușilor, să se treacă la forță. S-au dat afară din localurile de vot reprezentanții opoziției și s-au întocmit cu totul alte liste de rezultate ale votării (...). Lumea a rămas consternată de acest rezultat, fiindcă se știe că masele țărănești sunt pentru Maniu — și chiar foarte mulți comuniști⁵⁴.

Modul cum au fost falsificate alegerile a fost descris cel mai elocvent de Nicolae Penescu: „19 noiembrie 1946 va rămâne o zi de doliu național în istoria României. Alegătorii din orașe erau terorizați de bande înarmate și foarte numeroși fură cei care au fost împiedicați să voteze. Ei își aduceau buletinele la cluburile partidelor național-țărănesc și liberal. Mii de agenți ai guvernului votau de mai multe ori cu cărți de alegător ale persoanelor dispărute de mult timp. Locuitorii din sate înțregi au fost împiedicați să meargă la secțiile lor de vot.

De obicei până atunci, președinții secțiilor de votare fuseseră magistrați; un ofițer și câțiva soldați asigurau calmul și liniștea operațiunilor. Toți candidații erau reprezentați în fiecare secție, deci biroul era format din reprezentanți care semnav procesele verbale ale circumscripțiilor, după ce se constata rezultatul votării. La 19 noiembrie 1946, președinții acestor secții erau funcționari sau simpli muncitori, aleși și nu miți de partidul comunist. Reprezentanții partidelor din opoziție nu au putut pătrunde în sălile de vot și au fost frecvent arestați. Nimeni, în afara comuniștilor, nu putea să controleze urnele, numărul și repartitia

voturilor. În cazurile foarte rare când președintele era un magistrat, procesul-verbal întocmit de el, cu indicarea numărului de votanți și a rezultatelor obținute de fiecare candidat, era modificat la aducerea la comisia electorală județeană. Dacă, cu toate acestea, rezultatul pe județ nu putea fi falsificat conform indicațiilor partidului comunist, dosarele alegerilor erau trimise la Ministerul de Interne, care le făcea ultima toaletă. Din informațiile pe care noi (conducerea P.N.Ț., n.n.) le-am adunat din toate județele, a rezultat în mod formal că aproximativ 80% din alegători au votat pentru candidații opoziției, și imensa lor majoritate pentru național-țărăniști. Ceea ce se poate spune e că rezultatul acestor alegeri, acela care a fost proclamat de Comisia Electorală Centrală, nu corespunde nicidecum realității⁵⁵. Un alt martor al evenimentelor, comunistul Herbert Zilber, aflat pe atunci la apogeul carierei sale, era și mai categoric în ce privește rezultatul real al alegerilor: „Nici un partid politic, afară de cel comunist, nu se bucura, în 1944—1945, de mai multă adversitate populară, decât cel liberal al lui Gheorghe Tătărescu (membru, de asemenea, în B.P.D., n.n.). La alegerile din 1946, întreg blocul guvernamental a obținut 12% din voturi. Cifra fixată de Vâșinski fusese de 80%, și așa a apărut și în rezultatul oficial⁵⁶. Chiar și Nicolae Ceaușescu, atât de devotat în general limbajului de lemn, și-a permis o aluzie străvezie cu privire la rezultatul acestor alegeri. Iată cum se exprima el în 1971, cu ocazia aniversării „semicentenarului“ P.C.R.: „Primesc adesea întrebări în legătură cu felul în care a câștigat partidul nostru majoritatea poporului de partea sa⁵⁷. Ceea ce atestă faptul că, și după aproape un sfert de secol, membrii partidului comunist (dacă nu și secretarul său general) erau profund nedumeriți de felul în care se ajunsese la acele rezultate de domeniul fantasticului.

În aceste condiții, în județele bănățene falsurile săvârșite erau cu atât mai dificil de justificat. La nivelul întregii țări, era absolut clar faptul că țărănimea, aproape în unanimitate, votase Partidul Național Țărănesc. Or, la recensământul populației României, efectuat în 1930, dacă în întreaga țară locuitorii de la sate reprezentau nu mai puțin decât 79,9%, în Banat această medie era chiar depășită: 82,1%⁵⁸! La orașe, în puternicul mediu muncitoresc al Banatului, social-democrații independenți erau preponderenți. Unul dintre liderii lor, reșițeanul Georg Hromadka, consemna: „La alegerile din noiembrie 1946, „independenții“ (P.S.D.I., n.n.) cuceresc în județul Caraș mii de voturi (...). La Reșița se ajunge în mod repetat la confruntări între social-democrați și comuniști⁵⁹. Tot despre falsificarea rezultatelor în județul Caraș, o mărturie recentă precizează: „Un bun român din comisia electorală l-a anunțat pe dr. Maxim Radovan de rezultatul alegerilor, în care Partidul Național Țărănesc a câștigat cu o majoritate zdrobitoare, dar că... Iată ce a relatat dl. Dumitru Percea, sub prestare de jurământ, în fața conaționalilor: „La numărătoarea voturilor, au dat buzna în secția de votare persoane străine necunoscute, ce aveau asupra lor obiecte contondente și o armă de foc, ce împreună cu președintele, i-au amenințat cu moartea pe toți delegații acreditați la această secție de votare, pentru a iscăli procesele-verbale, care dădeau câștig în alegeri comuniștilor. Acești necunoscuți au adus cu ei buletine de vot gata ștampilate în favoarea comuniștilor“⁶⁰.

În urma publicării rezultatelor complet falsificate ale alegerilor din noiembrie 1946, P.N.Ț. nu a obținut decât 33 de deputați (dintr-un total de 414), P.N.L. doar 3 deputați, iar P.S.D.I. nici unul. În Banat, rezultatele oficiale arătau astfel⁶¹:

Județul	Nr. total voturi	B.P.D.	P.N.Ț.	P.N.L.
Arad	211 767	122 900	40 252	7 574
Caraș	82 786	52 043	19 825	8 360
Severin	110 018	84 876	18 550	3 269
Timiș-Torontal	187 963	130 150	22 789	8 303

Județul	P.S.D.I.	U.P.M.	Mandate
Arad	5 645	26 937	B.P.D. 9, P.N.Ț. 2, U.P.M. 1
Caraș	5 757	—	B.P.D. 4, P.N.Ț. 1
Severin	932	—	B.P.D. 7, P.N.Ț. 1
Timiș-Torontal	8 572	21 223	B.P.D. 11, P.N.Ț. 1, U.P.M. 1

(U.P.M.=Uniunea Populară Maghiară, făcând parte tot din B.P.D. dar candidând în unele județe pe liste proprii, în funcție de ponderea electoratului maghiar).

După cum se vede, județul Arad reprezenta una dintre cele patru circumscripții electorale ale țării în care fuseseră recunoscuți ca aleși doi deputați național-țărăniști (celelalte trei fiind: Botoșani, Dolj și București). Aceștia doi erau dr. Aurel Leucuția și Nicolae Adam. Celelalte județe bănățene aveau fiecare câte un deputat național-țărănist: dr. Maxim Radovan la Caraș, Emil Ghilezan la Severin și Sever Bocu la Timiș-Torontal. Dar, la fel ca și ceilalți deputați ai opoziției, și cei cinci parlamentari bănățeni au boicotat lucrările noii Adunări a Deputaților, în semn de protest față de falsificarea deplină a rezultatelor alegerilor, câștigate, atât la nivelul întregii țări, cât și la cel al circumscripțiilor bănățene, de Partidul Național Țărănesc.

În Banat, la examinarea atentă a rezultatelor oficiale, prezentate mai sus, se poate observa clar că până și autoritățile comuniste au fost nevoite să recunoască faptul că P.N.Ț. a întrunit în cea mai mare măsură, comparativ cu alte regiuni, opțiunile electoratului. Astfel, aceasta este singura regiune a țării în care fiecărui județ i-a fost recunoscut cel puțin un deputat al opoziției. Într-un inedit clasament din acest punct de vedere al regiunilor țării, Banatul se situează pe primul loc, cu cinci deputați ai opoziției în patru județe, fiind urmat de Crișana-Maramureș, cu trei deputați în patru județe, Muntenia cu opt deputați în 12 județe, Oltenia cu patru deputați în șase județe, Moldova cu nouă deputați în 16 județe, Transilvania (!) cu șapte deputați în 15 județe și Dobrogea fără nici un deputat în două județe⁶².

Dar, în ciuda protestelor lor violente și a solicitării de sprijin din partea puterilor occidentale, partidele de opoziție nu au reușit să obțină anularea acestor rezultate și noul parlament s-a constituit pe baza aces-

tora. Chiar și în aceste condiții, ziarul „Dreptatea” a găsit un cuvânt de mulțumire pentru curajul poporului român, pentru modalitatea prin care el a știut să reacționeze, printr-un procedeu democratic și civilizat, împotriva nedoritului curs pe care îl luase istoria noastră, în urma conjuncturii internaționale. Este cazul articolului *Glorie ție, alegător român!*, care, de altfel, a și fost aspru cenzurat de autorități: „Națiunea gândea și acționa, așa cum rareori a făcut-o, în același ritm. Era unanimitatea de cuget a unui neam, care nu avea de ales între mai multe soluții, tot atât de bune sau tot atât de rele. Era înfrățirea în același gând, în aceeași faptă, a unui popor care trebuia să se hotărască pentru bine sau pentru rău (cenzurat). Țara a răspuns chemării (cenzurat). Ziua de 19 noiembrie a însemnat o verificare a conștiinței naționale (cenzurat). În acest scop, (cenzurat) mulțumim alegătorului român, pentru felul cum și-a făcut datoria”⁶³.

De asemenea, în acele vremuri de restriște, când erau cenzurate și frazele privitoare la conștiința națională, conducerile celor trei partide din opoziție, realele câștigătoare ale alegerilor, nu se sfiau să declare nule rezultatele lor în următorul *Comunicat*: „Sfidând principiile elementare și fundamentale de legalitate, de libertate și de dreptate, guvernul și-a ticluit — prin fraudă și teroare — rezultate în flagrantă opunere cu realitatea și cu voința corpului electoral (...). Credincioase principiilor democratice, consfințite de acordurile de la Ialta și Moscova, și idealurilor ce însușesc Națiunile Unite, aceste partide declară alegerile efectuate în asemenea condițiuni, ca lipsite de orice temei de drept, și, prin acestea, nule și neavenite”⁶⁴. Iar când parlamentul a fost întrunit și orice speranță de redresare a țării a fost abandonată, Iuliu Maniu lansa (la 17 decembrie 1946) zguduitorul său apel *Către Națiune*: „Țara noastră este bântuită astăzi de cea mai grea urgie care s-a abătut vreodată asupra ei. Arse sunt câmpiile, arse sunt sufletele noastre, arse năzuințele noastre spre libertate și lumină. Teroarea, minciuna și falsul încearcă să culce la pământ orice licărire de libertate, orice îndemn spre mai bine. Demnitatea și mândria noastră națională sunt înjuncheate”⁶⁵.

Încet, ultimele zile ale nefastului an 1946 treceau, tăcerea generală persista, și ecourile alegerilor se stingeau tot mai mult. Istovit, poporul își relua viața de zi cu zi, presărată cu cele mai chinuitoare griji, necazuri și privațiuni. Peste toate, au venit Sărbătorile de iarnă: Crăciunul. *Crăciunul asupriților!*, cel mai trist din istoria noastră, pe care „Dreptatea” îl descria în modul următor: „Lipsurile și împilările care au deschis broaștele înghețate de la poarta fiecărei case, au amuțit glasurile colindătorilor, au îndepărtat bucuria cu care copil și bătrân, bărbat și femeie, așteptau în fiecare an, veacuri de-a rândul, zilele de sfârșit de Decembrie (...).

În vâltoarea orașelor, muncitorii și funcționarii, resemnați de subțirimea pungilor, nu-și pot bucura copiii cu daruri puse sub pomul de Crăciun. Mesele tradiționale, cu clipe de veselie, au dispărut pentru toți.

Crăciun trist! Crăciunul la care mulți și multă vreme nu vor voi să mai gândească. Este Crăciunul asupriților”⁶⁶!

Căderea României în comunism, odată cu validarea rezultatelor acestor alegeri și urmările lor imediate (semnarea Tratatului de pace cu ma-

rile puteri, care legitimau astfel autoritatea guvernului de la București, interzicerea partidelor de opoziție și arestările masive operate în rândurile aderenților lor, exilarea regelui și proclamarea republicii populare după model sovietic etc.), au marcat intrarea țării noastre într-o nouă și grea perioadă a istoriei sale. Nici populația Banatului nu a fost scutită de această evoluție. Ea a încercat, însă, să păstreze contactul cu lumea liberă, și și-a conservat mentalitatea sa specifică, mai receptivă față de nou și mai apropiată principiilor democratice. Și după mulți ani, un observator avizat precum Nestor Rateș avea cuvinte de admirație pentru felul în care bănațenii au știut să reziste întunecatei epoci prin care le-a fost dat să treacă: „Harnici, expuși de multe decenii unor influențe benefice și unor deprinderi de muncă mai avansate, occidentalizați în mentalitatea și comportamentul lor, bănațenii au fost, în general, în măsură să mențină un standard de viață mai ridicat decât în restul țării și un mod de trai specific, mai civilizat. Pentru români, ca și pentru vizitatorii străini, era cât se poate de vădită deosebirea pronunțată dintre Banat și majoritatea celorlalte regiuni ale României, nu în ultimul rând în ce privește nivelul obedienței față de tiranie”⁶⁷. Iar fostul director al contraspijionajului ceaușist, colonelul Filip Teodorescu, recunoștea și el: „Din punct de vedere economic, în mod cert bănațenii trăiau cu mult mai bine decât restul concetățenilor, atât datorită hărniciei lor, dar și bogăției incomparabil mai mare în această zonă”⁶⁸. Astfel încât, nu întâmplător, poate, și Revoluția română din decembrie 1989 a pornit tot din aceste locuri!

NOTE

- 1 Nicolae Baciu, *Yalta și crucificarea României*, Roma, Ed. Europa, 1983, p. 189.
- 2 Milovan Djilas, *Întâlniri cu Stalin*, Craiova, Ed. Europa, f.a., p. 74—75.
- 3 Georg Hromadka, *Scurtă cronică a Banatului montan*, Traducere, note și redactare de Rudolf Gräf și Werner Krenn, 1995, p. 119.
- 4 *Ibidem*.
- 5 Milovan Djilas, *op. cit.*, p. 58.
- 6 *Septembrie—octombrie 1944. Însemnările unei călugărițe — din zile de restriște*, în „Magazin istoric”, nr. 1/1992, p. 79.
- 7 *Recensământul general al populației din România din 29 decembrie 1930, publicat de dr. Sabin Manuilă*, vol. II, București, 1938, passim.
- 8 *Istoria Partidului Național Țărănesc. Documente 1926—1947*, volum alcătuit de: Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Alexandru Cebuc, București, Ed. Arc 2000, 1994, p. 233.
- 9 Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, București, Ed. Humanitas, 1990, p. 277.
- 10 Nicolae Penescu, *La Roumanie de la démocratie au totalitarisme 1938—1948*, Paris, Ed. Contrepoint (S.E.R.C.), 1981, p. 162.
- 11 Mihai Fătu, *Sfârșit fără glorie. Partidul Național Țărănesc (Maniu) și Partidul Național Liberal (Brătianu) în anii 1944—1947*, București, Ed. Științifică, 1972, p. 287.
- 12 *Ibidem*, p. 307.
- 13 *Ibidem*, p. 308.
- 14 *Ibidem*.
- 15 *Ibidem*, p. 299.
- 16 *Ibidem*, p. 300.

- 17 *Ibidem*, p. 301.
- 18 Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale (în continuare D.J.C.S.A.N.), fond Prefectura județului Caraș, dosarul nr. 8/1946, fila 38.
- 19 *Ibidem*.
- 20 *Ibidem*, fila 18.
- 21 *Ibidem*, fila 23.
- 22 Idem, dosarul nr. 9/1946, fila 10.
- 23 *Ibidem*, fila 11.
- 24 Nicolae Penescu, *op. cit.*, p. 171.
- 25 „Dreptatea”, nr. 17 din 23 februarie 1946.
- 26 *Ibidem*.
- 27 *Ibidem*, nr. 19 din 26 februarie 1946.
- 28 *Ibidem*, nr. 28 din 8 martie 1946.
- 29 *Ibidem*, nr. 30 din 10 martie 1946.
- 30 *Ibidem*, nr. 130 din 13 iulie 1946. În privința deportării germanilor în Uniunea Sovietică, mai multe amănunte se găsesc în recente apariții: *Deportarea etnicilor germani din România în Uniunea Sovietică. 1945*, culegere de documente de arhivă întocmită de Hannelore Baier, Forumul Democrat al Germanilor din România, 1994; Doru Radosav, *Donbas. O istorie deportată*, Ravensburg, 1994; Jean Nouzille, *Transilvania. Zonă de contacte și conflicte*, traducere de Șerban Velescu, Ed. Enciclopedică, 1995, p. 239—240.
- 31 Georg Hromadka, *op. cit.*, p. 120.
- 32 „Dreptatea”, nr. 142 din 27 iulie 1946.
- 33 Victor Frunză, *op. cit.*, p. 298.
- 34 E. Petreanu, G. Ureche, *P.N.L. și P.N.T. — în căutarea unei șanse în contratimp cu istoria*, în „Magazin istoric”, nr. 11/1971, p. 95.
- 35 D.J.C.S.A.N., fond Prefectura județului Caraș, dosarul nr. 9/1946, fila 24.
- 36 *Ibidem*.
- 37 *Ibidem*, fila 26.
- 38 *Ibidem*, fila 31.
- 39 *Ibidem*, fila 38 (registrele electorale, întocmite în creion, cu numeroase corectări, modificări și ștersături, se află în același dosar, ca o probă incontestabilă a veridicității afirmațiilor reprezentanților partidelor de opoziție).
- 40 *Ibidem*, fila 39.
- 41 *Ibidem*.
- 42 *Ibidem*, fila 40.
- 43 *Ibidem*, fila 41 (sublinierile aparțin originalului).
- 44 *Ibidem*, fila 58.
- 45 *Ibidem*, fila 60.
- 46 „Dreptatea”, nr. 212 din 23 octombrie 1946.
- 47 D.J.C.S.A.N., fond Prefectura județului Caraș, dosarul nr. 23/1946, fila 2.
- 48 *Ibidem*, fila 3.
- 49 Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *Garda de Fier — organizație teroristă de tip fascist*, București, Ed. Politică, 1980, p. 380.
- 50 Victor Frunză, *op. cit.*, p. 295.
- 51 Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 389.
- 52 Horia Sima, *Istoria Mișcării legionare*, Timișoara, Ed. Gordian, 1994, p. 226.
- 53 Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane*, București, Ed. ICONICA, 1993, p. 201.
- 54 Constantin Sănătescu, *Jurnal*, București, Ed. Humanitas, 1993, p. 239—240.
- 55 Nicolae Penescu, *op. cit.*, p. 183—184.
- 56 Andrei Șerbulescu, *Monarhia de drept dialectic*, București, Ed. Humanitas, 1991, p. 39.
- 57 Nicolae Ceaușescu, *Istoria poporului român*, București, Ed. Militară, 1983, p. 416.
- 58 Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea I, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 10.
- 59 Georg Hromadka, *op. cit.*, p. 121.
- 60 Liubița Raichici, Ion Stoia Balmez, Dr. Maxim Radovan, în „Timpul”, Reșița, an VI, nr. 158 (1411) din 11 august 1996, p. 4.
- 61 Mihai Fătu, *Un vot decisiv (noiembrie '46)*, București, Ed. Politică, 1972, anexa.

62 *Ibidem*.

63 „Dreptatea”, nr. 238 din 24 noiembrie 1946.

64 *Ibidem*, nr. 241 din 28 noiembrie 1946.

65 *Ibidem*, nr. 257 din 18 decembrie 1946.

66 *Ibidem*, nr. 258 din 25 decembrie 1946.

67 Nestor Răteș, *România: revoluția încălțată*, București, Ed. Litera, 1994, p. 34.

68 Filip Teodorescu, *Un risc asumat: Timișoara, 17—22 decembrie 1989*, București, Ed. Viitorul Românesc, 1992, p. 44.

CONFRONTATIONS POLITIQUES ET ÉLECTORALES DANS LES DÉPARTEMENTS DU BANAT EN L'ANNÉE 1946

(Résumé)

L'année politique 1946 a été marquée, aussi en les départements du sud-ouest de la Roumanie (Arad, Timiș-Torontal, Severin et Caraș), d'une campagne électorale entraînant les forces pro-communistes, groupées dans le Bloc de Parties Démocratiques, d'une part, et le Parti National Paysan, le Parti National Libéral et le Parti Social-Démocrate Indépendant, d'autre part. La campagne électorale a été caractérisée par des nombreuses violences et illégalités des autorités pro-soviétiques. Les élections du 19 Novembre 1946, gagnées en réalité clairement de Parti National Paysan et de ses alliés, ont été falsifiées pour assurer une écrasante victoire du B.P.D. Ces élections ont représenté le principal élément de légitimer l'ulterieur régime communiste.